

НАЧИНИ ЗА ПОБЕДА НА ЈАВЕН ТЕНДЕР

По еуфоријата од позитивниот одговор за статус кандидат за член на ЕУ, граѓаните им се враќаат на нормалните текови во земјава и сонуваат подобар стандард, намалена корупција и можности за работа во странство. Но, половина од Македонците немаат никаква доверба во Собранието, судството, Владата и во претседателот. Зошто? За ова постојат многу причини, од невработеност, лоша економска ситуација, безнадежност итн.

Во тој контекст е и констатацијата на УНДП, која во својот извештај вели дека корупцијата претставува еден од најголемите проблеми за македонските граѓани, кои не се задоволни од работата на државните органи, бидејќи тие и натаму индолентно се однесуваат во однос на

■ Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

ова прашање. Оценката на УНДП не претставува осамен пример. Нејзиното тврдење го поткрепува и извештајот на Центарот за граѓански комуникации од Скопје, чие "Истражување за корупција во јавните набавки" ги лоцира патиштата и начините преку кои виновниците за лошите состојби во Македонија профитираат.

КОРУПЦИЈА ПРИ ЈАВНИТЕ НАБАВКИ

Центарот за граѓански комуникации од Скопје истакнува дека во бизнисот со јавни набавки, кој на државно и на локално ниво се проценува на повеќе од една милијарда евра годишно, се кријат разработени шеми на корупција.

"Во тој маѓепсан круг на корупција, во премолчна коалиција меѓу дел од приватниот и од јавниот сектор, државните пари се злоупотребуваат за остварување лична корист, така што бизнисите им се даваат на фаворизирани фирми.

Поради ваквата состојба која трае со години, дел од фирмите одлучуваат веќе да не учествуваат на тендерите за јавни набавки, претпоставувајќи дека зделката е однапред договорена, со што дополнително се нарушува конкуренцијата на пазарот", се потенцира во извештајот на оваа невладин организација.

Според разни компетентни извори, како од приватниот така и од јавниот сектор, сè ова ги поскапува јавните набавки за 30 проценти.

"Истражувањето кое е спроведено во оваа област покажа целосна неподготвеност на претставниците на бизнис заедницата јавно да говорат за корупцискиот синџир во јавните набавки. Тие, кои се дел од него, на овој начин го штитат својот интерес, а другите, кои се надвор од синџирот, стравуваат дека така засекогаш ќе ја изгубат шансата да добијат некој бизнис финансиран од државата", ис-

такнуваат од Центарот за граѓански комуникации.

Начинот и постапката за вршење на јавните набавки се уредува со Законот за јавни набавки, а се однесуваат на органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа, јавните претпријатија и друштвата во кои државата или единиците на локалната самоуправа имаат доминантен капитал. Овој Закон се однесува и на здруженија на граѓани и на фондации на кои им се дадени јавни овластувања, како и на правни лица кои вршат посебни јавни услуги. Во голем дел широкиот маневарски терен за злоупотреби во јавните набавки може да се лоцира во слабата контрола на извршените набавки, во смисла на проверка дали она за што е платено со државни пари навистина е и добиено. Изборот на понудувачи со сомнителен бонитет, проследен со слаба контрола, некогаш доведува и до бизарни ситуации. Така, на пример, се случува покрив на новоизградено училиште да

ШЕМА ЗА М

попушти уште пред да влезат учениците во училиштето, а затоа сега треба да се трошат дополнителни пари за негова обнова, бидејќи градбата е оштетена од прокиснувањето.

"Простор за злоупотреба постои и кај набавките кои предвидуваат исполнување на високостручни и детални критериуми опишани во т.н. тендерски спецификации. Овде особено станува збор за набавки од областа на градежништвото, машинската и информатичката опрема. Поради нестручност на комисиите кои ги вршат набавките, спецификациите за тендерот, иако тоа е забрането со Закон, често се даваат да ги подготви фирма која потоа се јавува како конкурент за јавната набавка. Тоа остава простор во спецификацијата фирмата да внесе перформанси кои ќе може само таа да ги исполни, или нејзината понуда ќе ја направат најконкурентна", се вели во извеш-

тајот на невладината организација.

Една од можните форми на злоупотреба во јавните набавки се крие и во доделувањето на бизнисот во еднакви делови на сите фирми кои конкурирале на тендерот, иако во суштина нема економска логика набавката да се дели. Бројни примери за вакви набавки на државно и на општинско ниво се евидентирани во Регистарот на јавни набавки. Опасноста од ваквиот начин на спроведување на тендерската процедура е во можноста меѓу фирмите на кои подеднакво им се дели набавката да се протуркаат и "свои", неконкурентни фирми, кои инаку не би можеле да победат на тендерот. Гледано по сектори, како особено ранлив сектор се смета градежништвото, каде постои голема можност за исклучително исплатливи манипулации.

"Анкетираните од овој бизнис тврдат дека постојат можности за неколку форми

"Во премолчна коалиција меѓу дел од приватниот и од јавниот сектор, државните пари се злоупотребуваат за остварување лична корист, така што бизнисите им се даваат на фаворизирани фирми. Поради ваквата состојба која трае со години, дел од фирмите одлучуваат веќе да не учествуваат на тендерите за јавни набавки", се истакнува во истражувањето на Центарот за граѓанска комуникација.

на злоупотреба: користење на помалку квалитетен (а со тоа и поевтин) материјал од оној со кој е конкурирано и е добиен тендерот; употреба на помало количество материјал од тоа што е наведено во спецификацијата; како и фирмата која го добива тендерот, ниската цена поради која била најконкурентна, а потоа во текот на градбата да ја надградува преку законски дозволената ставка за 'непредвидени трошоци'. Бидејќи до вакви манипулации доаѓа и покрај тоа што во текот на секоја градба е предвиден посебен субјект задолжен за надзор на изведбата, очигледно е де-

планирано, или станува збор за бизнис кој треба да им донесе екстра приход на блиските фирми? Така, на пример, постојат случаи кога се врши јавна набавка за стоки за кои дадениот субјект нема обврска да ги набавува. Или набавената, односно изведената работа да е во количество и обем што ја надминува реалната потреба. За сериозноста на проблемот говорат и некои сознанија, односно дека манипулациите со јавните набавки одат дотаму што постојат случаи на еден ист тендер да конкурираат неколку семејно или пријателски поврзани фирми. Една од нив го добива бизнисот, а другите

терството за внатрешни работи и под контрола на Државниот завод за ревизија.

"Надвор од ранливата сфера, не се ниту т.н. набавки од мала вредност (до 3.000 евра), каде самата постапка предвидена со Законот остава простор за лесно 'протнување' на свои фирми. За овој вид набавки не е предвидено објавување јавен повик, туку е потребно само да се обезбедат три понуди и од нив да се избере најповолната. Така, фирмата која треба да го добие бизнисот, сама може да ги обезбеди и другите две неповолни понуди од фирми со кои соработува. Токму поради оваа лесна можност за

договор. Ваквата контрола сега не му е законски дозволена на Државниот завод за ревизија, а отсутствува и засилена координација, со цел контролата во приватните фирми да ја продолжат институциите кои имаат таква надлежност. Сериозен институционален механизам за подобрување на транспарентноста во трошењето на државните пари треба да се гледа во новоформираното Биро за јавни набавки, кое има законска обврска да обезбедува законитост, ефикасност и рационалност во спроведувањето на јавните набавки, како и да ги поттикнува конкуренцијата и рамноправноста на понудувачите. Но, за оваа негова функција и практично да се остварува, потребно е негово доекипирање и зајакнување. Исто така, потребен е и целосен, централизиран приказ на сите склучени договори за јавни набавки во јавно достапниот Единствен регистар за јавни набавки, со кој преку транспарентноста на податоците треба да се намали можноста за корупција. Сепак, засега бројот на склучените договори за набавки кои се објавуваат во Регистарот е значително помал од тендерите за јавни набавки кои се огласуваат во Службен весник на РМ. Сериозен контролен механизам за јавните набавки и гаранција за нивната транспарентност и ефикасност треба да се гледа и во можноста од воведување електронско спроведување на јавните набавки на државно и на локално ниво. Но, овој модел би барал соодветна законска регулатива, а тој би претпоставувал голема шанса за намалување на дисторзиите при спроведувањето на јавните набавки.

ИЛИ ЈАРДА В ЏЕБ!?

ка станува збор за неприципиелно поврзување меѓу изведувачот и субјектот кој го врши надзорот. Корупцијата е виновна и за дупките кои се отвораат одново и одново на веќе поправените улици и општински патишта, иако за тоа, за соодветна стандардна дебелина на асфалтен слој се плаќа. Постојат случаи кога патот се гради со значително помал слој асфалт, поради што тој и брзо се оштетува. За нарачателите на изведбата, кои се "заслепени" од провизијата, наместо проблем ова е само повод за нова поправка на улицата, финансирана од општинските каси.

Корупциски мотиви би можеле да се насетат и во самиот чин на донесување одлуки што да се набавува или да се гради. Дали е тоа нешто што навистина е потребно и

служат само за создавање привид за постоење на конкурентска битка. Иако ваквата зделка е "чиста" пред законот, со запазена тендерска процедура и потребен број понудувачи, суштината е во тоа што е постигната цена која е значително повисока од пазарната. Разликата меѓу цената од тендерот и пазарната цена завршува во приватни џебови. Всушност, за да се дојде до можноста за вакво спроведување на тендер, претходно постепено се елиминираат вистинските конкуренти, кои го губат интересот да се јавуваат на тендерите поради разочараноста дека никогаш не победиле или, ако победиле, поради проблемите кои им се прават околу наплатата. Случај на една ваква долго разработувана шема на јавни набавки веќе е под истрага на Минис-

протнување свои фирми често малите набавки се извор на голема борба на интереси и конфликти меѓу членовите на комисиите за јавни набавки", оценуваат од Центарот за граѓански комуникации.

КАКО ДА СЕ НАМАЛИ ПРОБЛЕМОТ?

Просторот за коруптивни зделки во сферата на јавни набавки го овозможуваат две појави. Првата е што малкумина се казнети за злоупотреба при јавни набавки, факт што само може да ги охрабрува оние кои се вpletкани во овие зделки. Втората е можноста за покривање на злоупотребите со соодветна документација, чија трага може да се открие само ако контролата продолжи од државната институција во приватната фирма со која е склучен

ADNAN REISEN
STUTTGART

Informacii i rezervacii
od 9⁰⁰ do 21⁰⁰ časot

Büro Stuttgart
Tel. 0711 / 8 17 78 72
Fax 0711 / 8 17 78 73
Mobil 0171 / 5 46 32 20

70469 STUTTGART - Leobenerstr. 33 - FEUERBACH

FREIBURG
OFFENBURG
KARLSRUHE
STUTTGART
ULM
MÜNCHEN

KUMANOVO
SKOPJE
GOSTIVAR
KICEVO

VERBINDUNG MIT
SPOJUVANJE SO

STRUGA PRILEP
OHRID BITOLA

Adnan Reisen

Büro Kicevo
Tel./Fax: 045 / 228 630
Mobil: 075 / 742 721
070 / 711 788

Büro Freiburg
Tel. 0761 / 500 235
Mob. 0170 / 411 7693

Büro Offenburg
Tel. 0761 / 17 48

Sekcija Sreda i Petok Germanija za MAKEDONIJA
Sekcija Sreda i Sabota Makedonija za GERMANIJA